

Na'e fokotu'u e Vā'a ki he Ngāue Tokoni Fakasōiale 'e 'Ema Palauni Laimani 'i he 1918 'o fakatau mo e fakahinohino 'a e Palesiteni 'o e Siasi, Siosefa F. Sāmitá (1838–1918). Na'e ako'i foki 'e Sisitā Laimani 'a e kau Fine'ofá ki he founiga fakapalōfesinalé 'o e ngāue mo e kakaí. Na'e ngāue e vā'a tokoni fakasōialé ke tokonii ha fūu kakai tokolahī lolotonga ia e ngaahi fuofua ta'u 'o e Tō-lalo Faka'ekonōmiká, pea ne nau fengāue'aki fakataha ai mo e kau ngāue fakapule'angá ke tufaki e tokoní ki he nīhi fakafōituituú mo e ngaahi fāmili ne faingata'aia.

'o Kalaisí. . . . 'Oku tau fie ma'u ha kakai fefine 'oku nau 'ilo'i e founiga ke ma'u 'aki e mālohi 'oku foaki 'e he 'Otuá ki he kakai tauhi fuakavá. . . . 'Oku tau fie ma'u [ha kakai fefinel] 'oku nau ma'u e lototo'a mo e vīsone tatau mo 'etau Fa'ē ko 'Iví.

. . . . 'Oku ou kōlenga atu ke mou fakakato e kikite 'a Palesiteni Kimpoló. . . . 'I ho'omou fai iá, 'e hanga 'e he Laumālie Mā'oni'oní 'o fakalahi ho ivi tākiekiná 'i ha founiga ta'e amanekina!"⁹

Sisitā Liivi: 'Oku tau hoko kotoa ko e 'ngaahi 'ofefine kitautolu 'o 'etau Tamai Hēvaní, 'okú [Ne] 'ofa 'iate kitautolu pea 'oku tau 'ofa 'iate Ia.¹⁰ Te ke 'ilo 'i he Fine'ofá 'oku lahi ange 'etau faiatau 'i he faikehekehé. Hangē ko 'ení, 'oku tau mo'ui 'i ha kuonga 'o e mītia fakasōialé, tu'uká mo e ngaahi tā sīpinga 'o e māmaní. 'Oku tu'utu'uni 'e he māmaní 'a e tu'unga ke 'i ai e mahu'inga 'o e kakai fefiné. 'E lava ke hanga he'etau fakatauhoa kitautolu ki he me'a 'oku tau sio mo fanongo ai 'i he māmaní 'o 'ai ke tau ongo'i ko e tu'unga 'eni 'oku totonu ke tau 'i aí. Ko e taimi 'eni oku fie ma'u ke tau toe manatu ange ai, ko hotau tu'unga mahu'ingá 'a 'etau hoko ko ha 'ofefine 'o e 'Otuá—kae'ikai ko ia 'oku fakafōtunga 'e he māmaní. 'Oku hanga he'etau vā fetu'utaki mo 'etau

5. Ko e hā 'oku mahu'inga ai ke ngāue fakataha 'a e kau ma'u lakanga fakataula'eikí mo e kau fafine 'i he Fine'ofá?

Sisitā Peatoni: 'Oku ma'u 'e he kakai tangatá mo e kakai

Tamai Hēvaní, Fakamo'uí mo hotau ngaahi tokoua 'i he ongoongolelei 'o fakamālohi kitautolu. Faka'aonga'i e mālohi ko iá.

Sisitā Sitiveni: Kau finemui, 'oku fie ma'u kimoutolu 'e he 'Otuá pea 'oku mau fie ma'u kimoutolu. Ko kimoutolu 'a e to'u tangata kei tupu haké na'e fā'ele'i mo ha ivi fe'unga ke fakafepakii mālohi 'a e ngaahi pole 'o e ngaahi 'aho ní. Mou kau fakataha mo kimautolu ke tau hoko ko ha kakai fefine 'oku ma'u 'a e mahino kia Sisū Kalaisi mo 'Ene Fakaleleí, kakai fefine te nau fakahoko mo tauhi 'a e ngaahi fuakava toputapú, mo e kakai fefine te nau ngāue fakataha mo e kau taki lakanga fakataula'eikí. Ko ha tāpuaki ia ke te hoko ko ha fefine 'i he Siasi 'o Sisū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oní 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ni 'i ha fa'ahinga to'u pē. Ke tau fevahevahé'aki 'etau fakamo'oni ki hotau tu'ungá pea mo ia te tau hoko ki aí. Ke tau fevahevahé'aki 'etau ngaahi pōpōaki fakafiefiá, pea tau fiefia fakataha mo e nīhi kehé!

5. Ko e hā 'oku mahu'inga ai ke ngāue fakataha 'a e kau ma'u lakanga fakataula'eikí mo e kau fafine 'i he Fine'ofá?

Sisitā Peatoni: 'Oku ma'u 'e

fefiné ha ngaahi fatongia 'oku fengāue'aki lelei. 'Oku tau taki taha 'omi 'etau ngaahi me'afokí mo e talēniti laulōtahá ke tau fepoupouaki mo tokoni ki he ngāue 'i he pule'angá. Ko e vahe ua 'e taha 'o e kāingalotu 'i he Siasi 'o e 'Eikí ko e kakai fefine, 'a ia 'oku fu'u mahu'inga ki he ngāue 'i he pule'angá. 'Oku tau 'omi ha fakakaukau mo ha holi ke tokoni ki hono langa hake e pule'āngá na'e kamata meia 'Iví, pea hoko atu 'e Selaí, Lepeká, 'Esetá, Melé, 'Ilisapeti, 'Emá, 'Ilisá pea mo e nīhi kehe na'e loto-to'a 'i he kuonga fakakosipeli ko 'ení mo e kuonga mu'á.

'I he'etau fakakaukau ki he mālohí mo e ivi tākiekiná, 'oku fa'a 'alu fakataha 'a e mālohí mo e mālohi 'o e lakanga fakataula'eikí. Ka 'oku kāfakafa ange foki 'a e mālohi 'oku ma'u 'e he ivi tākiekiná 'o ha fefine angatonu. Ko e ngaahi 'ulungaanga 'okú ne 'omi e mālohi 'a e lakanga fakataula'eikí 'a ia 'oku lave ki ai 'i he Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 121:41 ko e ngaahi 'ulungaanga tatau pē ia 'okú ne 'omi e mālohi 'o e ivi tākiekiná 'o ha fefine—"feifeinga'i," "fa'a kātaki fuo-loa," "angavaivai mo e angamalū," mo e "ofa ta'e-mālualoi." Ko e ngaahi angatotonu 'eni hotau natula faka-'Otuá, pea 'oku tau ma'u leva ai e faingamālie ke tau tākiekiná mālohi e nīhi kehé 'i ha ngaahi founiga 'oku leleí.

'Oku tau hoko 'o hangē ko e kakai 'oku nofo 'i Saioné 'i he taimi 'oku